

Barnfamiljernas ekonomi

Bengt Assarsson hävdar att tidigare studier har överskattat barnfamiljernas försörjningsbörda och underskattat barnfamiljernas inkomster i förhållande till de barnlösa hushållens. Fördelningsanalysen visar att höginkomsttagarna vinner på en övergång från bostads- och livsmedelssubventioner till barnbidrag därför att barnfamiljernas konsumtionsstandard, med hänsyn tagen till försörjningsbördan, är högre än för de barnlösa hushållen.

Inledning

I den senaste tidens fördelningspolitiska debatt har barnfamiljernas ekonomi intagit en central plats. Barnfamiljerna har betecknats som en s k utsatt grupp, som anses vara i särskilt stort behov av samhällets ekonomiska stöd.

Det finns två aspekter som är speciellt viktiga att beakta i samband med denna fördelningsmässiga problematik. För det första är det viktigt att man i den fördelningspolitiska debatten anlägger ett *helhetsperspektiv*. Det räcker härvidlag inte att man konstaterar att många barnfamiljer har en hög försörjningsbörda. Man bör i stället jämföra samtliga hushålls välfärd, med hänsyn tagen till barnfamiljernas försörjningsbörda. För det andra är det väsentligt att man använder ett i sammanhanget lämpligt inkomstbegrepp. Speciellt viktigt är att man försöker använda ett inkomstbegrepp som undviker kompenserande olikheter, d v s att en lågt registrerad inkomst kompenseras av

en icke registrerad komponent i välfärden.

Det är välbekant att det i praktiken är mycket svårt att helt svara upp till dessa båda krav. I denna artikel skall jag kritiskt granska det utredningsmaterial som kan antas ligga till grund för den svenska debatten om barnfamiljernas ekonomi. Utredningarna uppvisar brister i de båda ovan nämnda avseendena. Även beräkningarna av barnhushållens försörjningsbörda kan ifrågasättas. En alternativ metod för beräkning av barnfamiljernas försörjningsbörda föreslås och med nya beräkningsresultat som grund studeras de fördelningsmässiga konsekvenserna av subventionering av priserna på livsmedel och bostäder som alternativ till barnbidrag¹. Resultaten ger anledning att ifrågasätta en del av den konventionella visdomen i den fördelningspolitiska debatten.

Tidigare erfarenheter

Familjeekonomiska kommitténs betänkande (se SOU [1983:14]) innehåller förslag om att livsmedelssubventionerna slo-

Fil dr BENG T ASSARSSON är verksam vid Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Han forskar f n om prisbildningen på industriella marknader.

¹ Artikeln bygger på den mera omfattande forskningsrapporten Assarsson [1985], där också den formella ekonomiska modellen såväl som de ekonomiska beräkningarna redovisas utförligt.

pas och ersätts med barnbidrag; ett förslag vars inriktning nu uppenbarligen även ligger till grund för den förda politiken. I betänkandet (liksom i t ex Ds Fi [1983:30] och Schwarz [1984a]) saknas emellertid ett helhetsperspektiv. Intresset koncentreras till gruppen barnfamiljer och förslagets fördelningspolitiska konsekvenser kan därför inte utvärderas.

Som vi tidigare nämnde är det viktigt att man använder ett inkomstbegrepp som undviker kompenserande inkomstskillnader. Två av de viktigare kompenserande skillnaderna beror på valet mellan arbete och fritid och på tillfälliga inkomstvariationer över tiden. I de svenska utredningarna, Ds Fi [1983:30], SOU [1983:14] och Schwarz [1984a, 1984b] har man använt olika mått på hushållens standard. I Ds Fi [1983:30] används tre olika mått, som alla innebär att den disponibla inkomsten relateras till ett godtyckligt valt existensminimum. De tre måtten är

$$S_1 = \frac{\text{disp ink} - \text{exist min}}{\text{antal hushållsmedl}}$$

$$S_2 = \frac{\text{disp ink} - \text{exist min}}{\text{antal kons.enheter}}$$

$$\text{samnt } S_3 = \frac{\text{disp ink}}{\text{exist min}}$$

Antalet hushållsmedlemmar och antalet konsumtionsenheter kan tolkas som mått på hushållets försörjningsbörda, där antalet konsumtionsenheter tar hänsyn till hushållsmedlemmarnas varierande behov. Inget av standardmåtten är närmare motiverat. De två första måtten anses (se Ds Fi [1983:30], s. 30) emellertid ha den nackdelen att hänsyn tas till hushållens försörjningsbörda på två olika sätt, dels genom ett system som tillämpas för existensminimum, dels genom att använda antingen antalet hushållsmedlemmar eller antalet konsumtionsenheter som mått på försörjningsbördan. I familjeekonomiska kommitténs betänkande har man använt måttet S_2 , med den skillnaden att antalet konsumtionsenheter och disponibel in-

komst är något annorlunda. Man har också exkluderat alla kapitalinkomster då man gjort jämförelser mellan barnfamiljer och familjer utan barn. Detta torde ha lett till en systematisk underskattning av barnfamiljernas inkomster, eftersom vil-laboende är vanligare bland barnfamiljerna (se SOU [1983:14], bilaga C).

Begreppet disponibel inkomst kan emellertid ifrågasättas, dels p g a att det speglar tillfälliga inkomstvariationer och dels, som vi tidigare såg, p g a behandlingen av kapitalinkomsterna. För det andra kan jag inte se något skäl till att den disponibla inkomsten relateras till ett godtyckligt valt existensminimum. För det tredje är behandlingen av försörjningsbördan otillfredsställande, vilket har stor betydelse i fördelningsfrågan. Det är uppenbart att måttet S_1 överskattar försörjningsbördan, eftersom alla medlemmar i hushållet räknas lika. Men även S_2 och S_3 överskattar försörjningsbördan. Som vi snart skall se beror detta på att den relativa försörjningsbördan varierar med inkomsten och normalt är högst för låginkomsttagare, eftersom barn behöver förhållandevis mera av nödvändighetsvaror. Detta senare faktum torde vara speciellt viktigt att beakta i fördelningsstudier.

Försörjningsbördan och hushållet

Idén om att beakta hushållets sammansättning vid studier av konsumtionsbeteendet är gammal. Engel [1895] menade att *budgetandelen* för livsmedel kunde tolkas som ett mått på försörjningsbördan och genom att jämföra olika hushålls totala utgifter, vid samma budgetandel för livsmedel, fick Engel ett mått på försörjningsbördan (eller hushållsstorleken i antalet konsumtionsenheter), kallad *ekvivalensskalan*. Ekvivalensskalan angav hur mycket ett stort hushåll måste kompenseras för att ha samma standard som ett litet hushåll.

Detta mått på försörjningsbördan har dock den bristen att man godtyckligt valt

budgetandelen för just livsmedel som norm. Man kunde ju ha valt en annan vara. Sydenstricker och King [1921] samt Prais och Houthakker [1955] konstruerade emellertid mått på försörjningsbördan som tog hänsyn till det varierande behovet av olika varor och tjänster, s k specifika ekvivalensskalor. Som emellertid Cramer [1969] och Muellbauer [1975] visat, är det inte möjligt att samtidigt identifiera både de *specifika* ekvivalensskalorna för olika varor och den *allmänna* ekvivalensskalan, som är ett mått på hushållets sammanlagda försörjningsbörda.

Genom en idé av Barten [1964] kom emellertid detta identifikationsproblem att lösas, samtidigt som ekvivalensskalorna fick en teoretisk grund i den neoklassiska mikroekonomiska valhandlingsmodellen. Den neoklassiska axiomatiska ansatsen kan därmed utnyttjas, med den skillnaden att preferenserna och nyttonivån definieras för hushållet i stället för individen. Hushållets preferenser är definierade för två vuxna personer och nyttonivån reduceras med antalet barn i hushållet. Eftersom vi koncentrerar intresset till hushållets konsumtionsstandard medför barnen här enbart en kostnad för hushållet.

Med denna modell som utgångspunkt kan man förklara skillnader i konsumtionsmönster mellan hushåll med olika antal barn, samt mäta hur mycket kostnaden för olika poster i hushållens budgetar varierar med barnantalet, d v s mäta de specifika ekvivalensskalorna, vilket görs i en statistisk modell.² Det är viktigt att man här observerar att om barnen behöver mera av nödvändighetsvaror, typ livsmedel och bostad, än av lyxvaror, typ resor och restaurangbesök, så kommer försörjningsbördan att vara *relativt* högre för hushåll med låga inkomster.

En ytterligare poäng med den här använda metoden är att man tar hänsyn till att hushåll med barn ändrar sitt konsumtionsmönster. När jag själv, min fru och våra tre barn skall äta glass kostar kalaset

25 kronor, i stället för 10 kronor om vi inte hade barn. Om jag skall dricka ett glas whisky (min fru dricker inte whisky) är dock kostnaden fortfarande endast 20 kronor. Hushåll med barn kommer således att substituera varor som blivit relativt dyrare, företrädesvis nödvändighetsvaror som livsmedel och kläder, mot varor som blivit relativt billigare. Effekten på efterfrågan av ytterligare ett barn i familjen kan därför indelas i en direkt effekt, som beror på barnets behov av varan och som mätes av den specifika ekvivalensskalan samt en indirekt effekt som beror på att hushållet substituerar varor som blivit relativt dyrare mot varor som blivit billigare (se Assarsson [1985] s. 21–23).

Den *allmänna* ekvivalensskalan är en konstruktion, analog med ett levnads-kostnadsindex, som anger hur mycket ett hushåll (med en viss inkomstnivå) med ett visst antal barn måste kompenseras för att ha samma nyttonivå som ett hushåll utan barn.

Den här använda metoden har kritiserats av Pollak och Wales [1979], med motiveringen att ingen hänsyn tas till den nytta som föräldrarna har av barnen. I princip är argumentet riktigt och vi får ett visst mått av kompenserande olikheter, eftersom en högre konsumtion av varor och tjänster kan kompensera avsaknaden av barn. Mot detta argument kan teoretiska såväl som praktiska skäl anföras. Barn bör inte behandlas som vilken annan nyttighet som helst. Barn kan inte köpas och avyttras på en marknad. Beslutet att skaffa ett barn är diskret och irreversibelt och det är därför rimligt och realistiskt att behandla hushållets val av konsumtionsvaror separat från valet av antalet barn. De här beräknade ekvivalensskalorna ger då ett adekvat mått på kostnaden för olika

² Ett antal parametrar har skattats i ett system med efterfrågeekvationer med hjälp av maximum-likelihood metoden. Efterfrågesystemet är det s k AIDS-systemet som utvecklats av Deaton och Muellbauer [1980].

antal barn, där hushållens substitutionsmöjligheter mellan olika varor beaktas på ett teoretiskt korrekt sätt.

Barnen har inte givits en tillfredsställande behandling i ekonomisk teori, varken som objekt eller som subjekt.³ Med vårt angreppssätt är det hushållets konsumtionsstandard som behandlas utifrån föräldrarnas preferenser. Tar man även barnens standard i beaktande är det rimligt att man i välfärds måttet tar hänsyn till försörjningsbördan, eftersom barnens standard sannolikt är starkt beroende av föräldrarnas.

Man kan dessutom peka på ytterligare fyra viktiga fördelar med den här använda metoden. För det första kan ekvivalensskalorna mätas med hjälp av data om priser, inkomster (eller totala utgifter) och demografiska karakteristika (i vårt fall antalet barn i hushållet), vilka finns tillgängliga i de sk hushållsbudgetundersökningarna. För det andra kan ekvivalensskalorna beräknas för *alla inkomstnivåer* och för det tredje för *olika demografiska karakteristika*, i det senare fallet t ex för olika antal barn i hushållen. För det fjärde är metoden inte begränsad till godtyckligt utvalda hushåll, inkomstnivåer eller till ett visst konsumtionsmönster. Detta är ju fallet då man beräknar ekvivalensskalorna med existensminimum som utgångspunkt eller begränsar sig till vissa typer av varor, t ex nödvändighetsvaror. Tillämpar man sedan sådana ekvivalensskalor i en fördelningsstudie går man med nödvändighet antingen miste om det tidigare nämnda helhetsperspektivet eller får man en inbyggd skevhet där försörjningsbördan som regel överdrivs för höginkomsttagare.

Inkomstbegrepp och ojämlikhetsindex

Som vi inledningsvis nämnde är det viktigt att man använder ett inkomstbegrepp som undviker de viktigaste kompenserande inkomstskillnaderna. Här har vi valt

att använda hushållets totala utgifter som inkomstbegrepp. Härigenom undviker man en stor del av de kompenserande inkomstskillnader som beror på tillfälliga förändringar. Detta alternativ har stöd i den permanenta inkomsthypotesen och i livscykelhypotesen (se Friedman [1957] respektive Ando och Modigliano [1963]). Enligt båda dessa hypoteser tenderar ett rationellt hushåll att över tiden utjämna konsumtionen. För ett individuellt hushåll behöver konsumtionen, enligt livscykelhypotesen, inte vara konstant över tiden, p g a att man vid ett visst tillfälle t ex väljer att göra en utlandsresa, men detta tenderar att jämna ut sig för aggregerade konsumtionsdata. Konsumtionen är därför att föredra framför exempelvis disponibel inkomst, eftersom en av de viktigaste kompenserande olikheterna kan undvikas. Däremot har jag här inte kunnat ta hänsyn till skillnader i arbetstid mellan olika hushåll. Man skulle exempelvis kunna mäta den potentiella inkomsten med hjälp av uppgifter om hushållets timlöner. Jag har emellertid inte haft tillgång till sådana data. I den mån den totala konsumtionen speglar hushållets timlöner blir emellertid felet små.

Om vi betecknar hushållets totala konsumtionsutgifter med x_h , den allmänna ekvivalensskalan med E och levnadskostnadsindex med P får vi ett mått på hushållets reala konsumtionsstandard, som vi kan kalla x_h^s :

$$x_h^s = \frac{x_h}{E P}$$

Ekvivalensskalan, E , har satts till talet 1 för barnlösa hushåll. Om E t ex är 1.5 för ett hushåll med två barn innebar detta att hushållet måste ha en 50 procent högre inkomst för att ha samma konsumtionsstandard som hushållet utan barn.

³ Se t ex den ekonomiska teorin om fertiliteten, där barn behandlas som vilken annan nytthet som helst; se t ex Becker [1960] eller Schultz [1973]

I fortsättningen skall vi undersöka fördelningen av de totala reala konsumtionsutgifterna, x^s , i Sverige och se hur fördelningen påverkas av prissubventioner respektive barnbidrag. För att göra detta behöver vi även definiera ett mått på fördelningens ojämnhet. Mått på fördelningens ojämnhet kallas ojämlikhetsindex och är tal som normalt ligger mellan 0 och 1, där 0 anger att alla har samma inkomst och talet 1 att ett hushåll erhållit alla inkomster.

Ojämlikhetsindex kan ses som mått på spridningen i en fördelning. Ofta kan emellertid sådana mått ges en tolkning i termer av sociala preferenser, dvs preferenser över välfärdens eller inkomster- nas fördelning. Man skiljer mellan positiva respektive normativa ojämlikhetsindex (se Sen [1973]). I det följande har vi använt ett normativt mått som föreslagits av Atkinson [1970]. Atkinsons ojämlikhetsindex kan tolkas på följande sätt: Antag att vi tar 1 krona från en person B, som har dubbelt så hög nyttonivå som person C, och ger x kronor till C. Om en jämnare fördelning alltid föredras så måste givetvis 1 krona till C utgöra en förbättring av den sociala välfärden. Storleken på det belopp som anses rättvist att överföra till C ges av storleken på en parameter ε i Atkinsons index. Om exempelvis $\varepsilon=1$ så anses det rättvist att ta 1 krona från B och ge 50 öre till C, medan om $\varepsilon=2$ det är tillräckligt att ge C 25 öre. Atkinson argumenterar för ojämlikhetsindex som baseras på sociala preferenser och menar att varje ojämlikhetsindexmått, explicit eller implicit, innehåller någon form av värdering. I den empiriska analysen har vi använt alternativa värden på ε vid utvärderingen av fördelningseffekterna.

Fördelningseffekter av prissubventioner och barnbidrag

Hushållens utgifter för olika varor och tjänster redovisas i de sk hushållsbudget-

undersökningarna (HBU). I Sverige görs dessa undersökningar ungefär vart tionde år. Detta är ett problem, eftersom i min undersökning varje HBU utgör en prisobservation och det krävs en viss prisvariation för att hushållens försörjningsbörda skall kunna identifieras. I Sverige är bara HBU 1969 och 1978 användbara och jag har därför använt norska HBU för åren 1967 och 1973–1979, inalles åtta år. Kvaliteten för 1967 och 1973 är relativt hög, jämförbar med svenska HBU, medan kvaliteten för åren 1974–79 är sämre, p g a ett mindre urval. Skattningen av försörjningsbördan för norska data, dvs ekvivalensskalan E, användes sedan för att simulera ekvivalensskalor för hushållen i de svenska HBU 1969 och 1978.

I *Tabell 1* redovisas de genomsnittliga totala nominella utgifterna, x^h , för hushållen i HBU 1969 och 1978. P g a ekvivalensskalornas konstruktion har endast hushåll med två vuxna medlemmar inräknats och ekvivalensskalan är normerad till 1 för hushåll utan barn.⁴

Som framgår av *Tabell 1* är ekvivalensskalan högre ju lägre hushållets totala utgifter är. Att kostnaderna för barn är relativt sett högre för låginkomsttagare beror på att barnen behöver relativt mera av nödvändighetsvaror som livsmedel och bostad. Det framgår också att levnads-kostnaderna sjunker med inkomsten båda åren. Den här beräknade kostnaden för barn är en genomsnittskostnad för barn i olika åldrar. Ekvivalensskalan är här betydligt lägre än de skalor, t ex i de svenska inkomstfördelningsundersökningarna eller enligt den sk stockholmsnormen, som används för att beräkna existensminimum. Vid en jämförelse med undersökningar för andra länder visar det sig emellertid att storleken på skalorna

⁴ Enligt tanken bakom ekvivalensskalan E är det inte rimligt att jämföra standarden för ett hushåll med en vuxen med standarden för ett hushåll med två vuxna. För att ytterligare belysa fördelningsfrågan behöver man därför även analysera fördelningen för hushåll med enbart en vuxen medlem.

Tabell 1. Ekvivalensskalor och levnadskostnadsindex för hushåll med och utan barn i de svenska HBU för 1969 och 1978.

År	Nominell total utgift x_h	Antal barn	Allmänna ekvivalensskalan E	Levnadskostnadsindex P	Konsumtionsstandard x_h^s
1969	17187	0	1.000	.64138	26797
	25856	0	1.000	.64067	40358
	30535	0	1.000	.64038	47683
	22209	1	1.135	.64116	30518
	28014	1	1.127	.64074	38794
	33850	1	1.121	.64040	47152
	46770	1	1.110	.63983	65853
	25124	2	1.267	.64113	30930
	28399	2	1.258	.64091	35223
	36592	2	1.240	.64044	46078
	44523	2	1.226	.64009	56736
	31311	3.26	1.424	.64095	34305
	30367	3.26	1.428	.64101	33174
	38174	3.38	1.415	.64061	42113
	52219	3.27	1.361	.63998	59952
1978	38406	0	1.000	1.36555	28125
	43525	0	1.000	1.36398	31910
	63212	0	1.000	1.35932	46503
	80771	0	1.000	1.35627	59554
	68579	1	1.122	1.35973	44952
	77141	1	1.118	1.35823	50801
	92919	1	1.112	1.35586	61629
	65847	2	1.252	1.36162	38625
	72874	2	1.244	1.36026	43065
	85023	2	1.233	1.35825	50768
	103909	2	1.219	1.35560	62881
	74771	3.2	1.400	1.36142	39230
	79134	3.2	1.393	1.36066	41750
	90521	3.1	1.363	1.35870	48880
	112230	3.2	1.350	1.35591	61312

Anm: x_h^s är konsumtionsstandarden med hänsyn tagen till hushållets försörjningsbörda. Priserna är normerade till 1 år 1975.

inte är orimlig⁵. Vad gäller andra länder är det framför allt när skalorna beräknats för nödvändighetsvaror eller existensminimum som de har ett högre värde. En viktig poäng är här att kostnaden för barn varierar med inkomsten och att kostna-

den är relativt högre för låginkomsttagare. Att tillämpa ekvivalensskalor, som är beräknade för extremt fattiga hushåll,

⁵ Se Assarsson [1985], s 80.

för alla hushåll ger en grov överskattning av försörjningsbördan för de rikare hushållen och en skev bild av fördelningen.

I *Tabell 2* redovisas de specifika ekvivalensskalorna, som anger den relativa merkostnaden för olika varor och tjänster för hushåll med ett barn jämfört med hushåll utan barn. Det framgår här att kostnaderna är högst för nödvändighetsvarorna Livsmedel, Kläder och skor samt Bostad, bränsle och lyse. Även för Utbildning och rekreation, i vilken barnomsorgskostnader ingår, är den specifika skalan hög. Men vi finner också att skalorna för Möbler och husgeråd, Transporter och samfärdsl samt Diverse varor och tjänster är mindre än 1. Med vår tidigare tolkning av försörjningsbördan är det svårt att tänka sig detta, även om vi *a priori* inte vet något om detta. Skalan 1 ligger emellertid inom gränsen för ett femprocentigt konfidensintervall och att standardavvikelsen här är relativt stor är inte så konstigt, eftersom kostnaderna för barn i olika åldrar förmodligen varierar ganska mycket.

Tabell 2. Specifika ekvivalensskalor. Ett barnlöst hushåll är normerat till 1.

Vara	Specifik ekvivalensskala
Livsmedel	1.175
Kläder och skor	1.605
Bostad, bränsle och lyse	1.098
Möbler och husgeråd	.984
Transporter och samfärdsl	.937
Utbildning och rekreation	1.174
Diverse varor och tjänster	.906

Den allmänna ekvivalensskalan är ungefär 1.12 för ett hushåll med genomsnittsinkomst och ett barn. Ser vi däremot till skalan för nödvändighetsvaror blir bilden annorlunda. Livsmedel, Kläder och skor samt Bostad, bränsle och lyse

klassificeras som nödvändighetsvaror. För ett fattigt hushåll blir skalan för dessa varor 1.23 och för ett rikt hushåll 1.20. Dessa värden kan jämföras med de officiella mått som används. I de svenska inkomstfördelningsundersökningarna, vilka baseras på riksskatteverkets beräkningar av existensminimum, utgör ett vuxet par 1.65 konsumtionsenheter och ett barn 0.4 enheter.

Ekvivalensskalan är då 1.24, d v s mycket nära vårt mått för nödvändighetsvaror. Beräkningarna ger därför en viss fingervisning om att de officiella skalorna överskattar, förmodligen kraftigt, försörjningsbördan för många hushåll, dock inte för de fattigaste.

Som vi emellertid tidigare påpekade är försörjningsbördan för ett enskilt hushåll ointressant ur fördelningssynvinkel. Vi måste därför korrigera för försörjningsbördan i alla hushåll och analysera fördelningens ojämnheter. I *Tabell 3* presenteras beräkningar av Atkinsons ojämlikhetsindex med olika värden på parametern ϵ . Den första beräkningen avser den faktiska fördelningen, d v s fördelningen av den totala reala konsumtionen, x_h^s , åren 1969 och 1978. Det framgår att fördelningen 1978 är ojämnare än fördelningen 1969 oavsett vilken parameter som används.

De övriga beräkningarna avser fördelningen efter det att prissubventioner respektive barnbidrag införs. Här antar vi att Livsmedel samt Bostad, bränsle och lyse subventioneras med en 5-procentig prissubvention. Effekterna på levnadskostnader och försörjningsbörda simuleras, varför hänsyn tas till hushållens anpassning p g a subventionen. Som alternativ till prissubventionerna antar vi att ett barnbidrag införs, som är lika stort för alla barn och som är lagt på en nivå som gör att den genomsnittliga nyttonivån är lika stor som efter de båda prissubventionerna. Barnbidragen respektive prissubventionerna kan därför ses som renodlade fördelningspolitiska alternativ.

Tabell 3. Ojämlighetsindex för konsumtionsstandarden. För den faktiska fördelningen 1969 och 1978 samt för fördelningen efter det att prissubventioner, av livsmedel och bostad, respektive barnbidrag införts.

	1969		
	A(0.5)	A(1.5)	A(3.0)
Total real konsumtion	.01131	.03313	.06381
Total real konsumtion med livsmedelssubventioner	.01116	.03270	.06302
Total real konsumtion med bostadssubventioner	.01129	.03306	.06368
Total real konsumtion med barnbidrag i stället för livsmedelssubventioner	.01116	.03285	.06395
Total real konsumtion med barnbidrag i stället för bostadssubventioner	.01123	.03293	.06369
	1978		
Total real konsumtion	.01301	.04018	.08198
Total real konsumtion med livsmedelssubventioner	.01288	.02620	.08141
Total real konsumtion med bostadssubventioner	.01299	.04007	.08175
Total real konsumtion med barnbidrag i stället för livsmedelssubventioner	.01383	.04293	.08823
Total real konsumtion med barnbidrag i stället för bostadssubventioner	.01329	.04110	.08413

Anm: A är Atkinsons ojämlikhetsindex och siffran inom parentes anger hur känsligt indexet är för ojämnheter i fördelningen.

För år 1969 är resultatet inte helt entydigt utan beror på det ojämlikhetsindex som används. För år 1978 är emellertid resultatet entydigt. Enligt alla måtten minskar ojämlikheten då livsmedelssubventionerna ökas med 5 procent, medan fördelningen i stället blir ojämna om barnbidragen ökas. Även bostadssubventioner som alternativ till barnbidrag ger en jämnare fördelning.

Detta resultat bör tolkas med en viss försiktighet, speciellt som det tycks motsäga den konventionella visdomen i dessa frågor. Vad resultatet beror på kan vi emellertid se i *Tabell 1*. Där framgår det att de barnlösa hushållen har avsevärt lägre totala nominella utgifter än hushållen med barn.

Det visar sig emellertid att även de totala utgifterna med hänsyn tagen till levnadskostnader och försörjningsbörda, är högre för barnfamiljerna. I genomsnitt är konsumtionsstandarden 22 procent högre för barnfamiljerna, men skillnaden sjunker med antalet barn. Det tycks därför stämma att flerbarnsfamiljerna har en lägre standard än familjer med endast ett barn.

Av dessa siffror framgår också att resultatet är känsliga för beräkningen av försörjningsbördan. Som tidigare nämdes är standardavvikelsen i de specifika ekvivalensskalorna relativt stor och de beräknade ekvivalensskalorna bör därför behandlas med en viss försiktighet. Trots det är emellertid resultatet med hansyn

till försörjningsbördan robusta. Hushåll med ett barn har den allmänna ekvivalensskalan 1.12 och har en genomsnittlig konsumtionsstandard som är 25 procent högre än för de barnlösa hushållen. För att positionen skall kastas om krävs en skala på 1.40, vilken är orimligt hög. Resultatet att en övergång från livsmedelssubventioner till barnbidrag medför en ojämnare fördelning är därför robust och beror således på att barnfamiljerna har en högre konsumtionsstandard än hushåll utan barn.

Resultaten här avviker ganska kraftigt från resultatet i SCBs inkomstfördelningsundersökningar. Det beror på att ett annat inkomstbegrepp har använts liksom ett annat mått på försörjningsbördan, där det senare kan antas vara kraftigt överskattat i inkomstfördelningsundersökningarna, speciellt för hushåll med höga inkomster. Men resultaten beror också på vilka hushåll som ingår i undersökningen. I SCBs jämförelser mellan hushåll med och utan barn ingår t ex inte pensionärs-hushållen. Jag kan inte se någon anledning att exkludera dessa, speciellt inte om man vill undvika skevheter på tillfälliga inkomstförändringar.

Som inledningsvis berördes spelar valet av inkomstbegrepp en viktig roll och jag betonade att man bör försöka undvika de viktigaste kompenserande olikheterna. En av de viktigaste är arbetsinkomsten, som kan kompenseras av fritiden. Man skulle alltså kunna hävda att barnfamiljerna har en låg konsumtion därför att man i många fall måste vara hemma för att ta hand om barnen. Ur livscykelperspektivet torde emellertid detta argument vara svagt, speciellt som småbarnsperioden för de flesta hushåll är relativt kort och det finns åtminstone inget skäl att tro att barnfamiljerna mer än andra hushåll skulle ha mer fritid och därför här vara registrerade med för låga inkomster. Att vi inte beaktat fritiden torde snarare innebära en underskattning av barnfamiljernas inkomster.

Slutsatser

De empiriska resultaten i denna studie visar att det inte finns något *fördelningspolitiskt* stöd för den nuvarande familjepolitiken som innebär att livsmedelssubventionerna sänks och barnbidragen höjs.

Syftet med politiken kan ju vara ett annat än det fördelningspolitiska, men detta har i så fall inte framgått särskilt tydligt i den politiska debatten.

Jag har argumenterat för att man i fördelningsstudier skall vara noggrann med inkomstbegreppet och att man i studier av den faktiska fördelningen måste beakta hushållens *faktiska* försörjningsbörda, sådana den avslöjas av hushållens beteende, och inte genom ett godtyckligt valt konsumtionsbeteende för hushåll nära existensminimum. Av största vikt i en fördelningsstudie är att hänsyn tas till att försörjningsbördan varierar med inkomsten.

Anledning till att det tycks finnas ett massivt politiskt stöd för inriktningen av familjepolitiken vad gäller ekonomiskt stöd kan man bara spekulera om. Ett skäl kan naturligtvis vara rent politiska intressen. Men det kan också vara så att man alltför mycket stirrar sig blind på det enskilda hushållet. För ett enskilt hushåll innebär självfallet barnen en ekonomisk börda. Ju flera barn, desto större blir bördan. Detta vet alla barnfamiljer av egen erfarenhet. Men i fördelningsfrågan är detta ointressant. Där gäller det enbart att bedöma storleken av försörjningsbördan och beakta den när inkomsterna för hushållen jämförs. I en tid då familjens storlek i de flesta fall kan planeras verkar det också rimligt att hushåll med höga livsinkomster väljer en något större storlek på familjen.

Referenser

- Ando, A. och Modigliano F., [1963], "The 'Life-Cycle' Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests", *American Economic Review*, Vol. 53, March.
- Assarsson, B., [1985], "Prices and Income Distribution. An Inquiry into the Effects of Relative-Price

- Changes on the Cost of Living and the Distribution of Income with Special Reference to the Cost of Children", *Meddelande*, 98, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Atkinson, A.B., [1970], "On the Measurement of Inequality", *Journal of Economic Theory*, Vol. 2, s. 244-63.
- Barten, A.P., [1964], "Family Composition, Prices, and Expenditure Patterns", i P.E. Hart, G. Mills och J.K. Whitaker, (red.), *Econometric Analysis for National Economic Planning*, Butterworth.
- Becker, G S , [1960], "An Economic Analysis of Fertility", i *Demographic and Economic Change in Developed Countries*, National Bureau of Economic Research, University Press. Princeton.
- Cramer, J.S., [1969], *Empirical Econometrics*, North-Holland, Amsterdam.
- Deaton, A.S. och Muellbauer J., [1980], "An Almost Ideal Demand System", *American Economic Review*, Vol. 70, June.
- Ds Fi [1983:30], "Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg", Rapport till expertgruppen för studier av offentlig ekonomi.
- Engel, E., [1895], "Die Lebenskosten Belgischer Arbeiter-Familien früher und jetzt", *International Statistical Institute Bulletin*, Vol. 9, s. 1-74.
- Friedman, M., [1957], *A Theory of the Consumption Function*, Princeton: Princeton University Press.
- Muellbauer, J., [1975], "Identification and Consumer Unit Scales", *Econometrica*, Vol. 43, No 4.
- Pollak, R.A. och Wales T.J., [1979], "Welfare Comparisons and Equivalence Scales", *American Economic Review*, Vol. 69, May.
- Prais, S.J. och Houthakker H., [1955], *The Analysis of Family Budgets*, Cambridge University Press, 2:a uppl.
- Schultz, T.W., [1973], "New Economic Approaches to Fertility", *Journal of Political Economy*, Vol. 81, Supplement.
- Schwarz, B., [1984a], "Fördelningspolitik och barnfamiljernas standard", *Ekonomisk Debatt*, årg. 12, nr. 2.
- Schwarz, B., [1984b], "BEST - en modell för studier av hushållens ekonomiska standard", Research Paper 6282, Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm, maj.
- Sen, A., [1973], *On Economic Inequality*, The Radcliffe Lectures delivered in the University of Warwick 1972, Clarendon Press, Oxford.
- SOU [1983:14], "Barn kostar. . .". Betänkande avgivett av familjeekonomiska kommittén.
- Sydenstricker, E. och King W.I., [1921], "The Measurement of the Relative Economic Status of Families", *Quarterly Publication of the American Statistical Association*, Vol. 17, s. 842-57.